

Urszula Grzega
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Dochód i konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2004 i 2012

Streszczenie

Celem rozważań jest przedstawienie zmian w sytuacji dochodowej i konsumpcji gospodarstw domowych w Polsce i Unii Europejskiej w 2012 roku w relacji do 2004 roku. Materiał badawczy stanowiły wtórne źródła informacji (dane makroekonomiczne Eurostat). W badaniach zastosowano metody analizy statystycznej i ekonomicznej.

Dochód, konsumpcja oraz poziom życia stanowią zbiór powiązanych ze sobą elementów. Ich związek z integracją europejską ma charakter niebezpośredni, odroczonego w czasie i zróżnicowanego. Jednym z celów integracji Polski z UE była poprawa poziomu życia ludności. Ocena zmian w tym zakresie wskazuje na poprawę sytuacji dochodowej i korzystną zmianę proporcji wydatków konsumpcyjnych polskich gospodarstw domowych, wciąż jednak obserwuje się znaczne dysproporcje w stosunku do średniej unijnej. Artykuł ma charakter badawczy.

Słowa kluczowe: dochody, wydatki konsumpcyjne, konsumpcja indywidualna, gospodarstwo domowe, Unia Europejska.

Kody JEL: D1, E2

Wstęp

Poziom i struktura dochodów rozporządzalnych oraz konsumpcji indywidualnej gospodarstw domowych krajów Unii Europejskiej są zróżnicowane przestrzennie. Wynika to z uwarunkowań geograficznych, kulturowych, politycznych oraz z ogólnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw. Poszczególne kraje różnią się między sobą posiadanymi zasobami, a to z kolei określa możliwości zaspokojenia potrzeb. Z tego właśnie powodu warunki życia państw wchodzących w skład Unii, w tym krajów bezpośrednio sąsiadujących ze sobą, mogą być zupełnie odmienne. Istnieją kraje cechujące się relatywnie wysokim stopniem zaspokojenia potrzeb swoich mieszkańców w porównaniu z innymi. Mają one bardziej nowoczesną strukturę gospodarki, która tworzy lepsze warunki do zaspokojenia potrzeb ich mieszkańców. Z drugiej strony zaś istnieją kraje, które ze względu na brak środków i niski potencjał rozwojowy tworzą warunki sprzyjające pogłębianiu się różnic strukturalnych, przyczyniając się tym samym do zwiększania dysproporcji w konsumpcji gospodarstw domowych UE.

Jednym z celów integracji europejskiej była poprawa poziomu życia ludności. Analiza zmian w zakresie dochodów oraz konsumpcji indywidualnej stanowi ważny element monitoringu i oceny zmian poziomu życia ludności w Polsce i innych krajach UE. Może także dostarczyć odpowiedzi na pytanie: jaka jest różnica w zakresie zaspokojenia potrzeb kon-

sumpcyjnych w stosunku do roku bazowego niniejszej analizy, czyli 2004. Celem rozważań jest zatem przedstawienie zmian w sytuacji dochodowej i konsumpcji gospodarstw domowych w Polsce i Unii Europejskiej. Zakres przestrzenny badań obejmuje obszar UE. Zakres czasowy lata 2004-2012. Do realizacji założonego celu wykorzystane zostały informacje pochodzące ze źródeł wtórnych (dane Eurostat). Zastosowaną metodę badawczą określić należy jako analizę opisową z elementami analizy ilościowej.

Poziom, dynamika i zróżnicowanie dochodów sektora gospodarstw domowych w Polsce i UE

Wskaźnik dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych jest miarą pozwalającą stosunkowo obiektywnie ocenić sytuację ekonomiczną społeczeństwa i poziom jego zamożności. Dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych (Gross Disposable Income in the Households Sector) uzyskuje się przez skorygowanie dochodów pierwotnych brutto o podatki od dochodów i majątku, składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, świadczenia z ubezpieczeń społecznych, świadczenia z pomocy społecznej i transfery. Przeznaczone są one na spożycie i oszczędności¹. W bazach Eurostat dane na temat dochodów do dyspozycji udostępniane są m.in. w przeliczeniu na 1 mieszkańca według standardu siły nabywczej (PPS).

Z danych tabeli 1 wynika, że okres 2004-2012 pociągnął za sobą poprawę sytuacji dochodowej polskich gospodarstw domowych w relacji do gospodarstw UE ogółem. Od 2004 roku stosunek dochodów realnych per capita w Polsce do średniej wartości w Unii wzrósł o 14 p.p. i ukształtował się na poziomie 67 w 2012 roku. Oznacza to redukcję dystansu między średnim dochodem gospodarstw domowych per capita w Polsce a średnią unijną.

Niestety, wartość ta wciąż kształtuje się znacznie poniżej średniego poziomu w UE. W roku kończącym okres prowadzonej analizy niższą wartość omawianego wskaźnika odnotowano jedynie w pięciu krajach, takich jak: Łotwa, Bułgaria, Rumunia, Estonia i Węgry.

Wśród krajów członkowskich największy postęp we wzroście relatywnego poziomu realnych dochodów do dyspozycji sektora gospodarstw domowych dokonał się w Słowacji i na Litwie (po 18 p.p.), a następnie w Polsce i Finlandii (po 14) oraz Bułgarii (13). Spadek średnich dochodów gospodarstw domowych per capita w relacji do średniej wartości w Unii w latach 2004-2012 odnotowano w Grecji i Wielkiej Brytanii (po -17p.p.), Irlandii (-10), we Włoszech i Hiszpanii po (-7), Holandii (-6) oraz na Łotwie, w Słowenii i na Węgrzech.

Ogólnie zaś w 2004 roku wśród krajów członkowskich UE najwyższy poziom realnych dochodów do dyspozycji brutto można było odnotować w Wielkiej Brytanii, Austrii, Niemczech i Francji. Były one o ok. 20% wyższe niż średnia unijna dla UE-27. Dochody powyżej średniej osiągnęły także Belgia, Holandia, Szwecja, Włochy, Irlandia i Dania. W 2012 roku układ państw osiągających najwyższe dochody do dyspozycji brutto w relacji do śred-

¹ http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-3135.htm [dostęp: 26.02.2014].

niej unijnej był podobny (do tej grupy nie należała już jednak Wielka Brytania). Najwyższe dochody osiągnęły: Luksemburg, Niemcy, Austria i Francja. Najniższe - Łotwa, Rumunia i Bułgaria (ich dochody stanowiły zaledwie 40% średniej unijnej).

Tabela 1

Realne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na 1 mieszkańca w PPS; UE=100

Wyszczególnienie	2004 UE-27	2012 UE-28	Zmiana (w p.p.)	Dynamika 2012/2004	Wyszczególnienie	2004 UE-27	2012 UE-28	Zmiana (w p.p.)	Dynamika 2012/2004
Austria	121	122	1	121	Luksemburg	-	149	-	-
Belgia	114	117	3	122	Łotwa	44	40	-4	148
Bułgaria	29	42	13	163	Niemcy	120	129	9	130
Cypr	91	94	3	122	P o l s k a	53	67	14	154
Dania	102	105	3	124	Portugalia	79	79	0	119
Estonia	48	58	10	143	Rep. Czeska	65	72	7	124
Finlandia	100	114	14	136	Rumunia	32	41 ^a	9	150
Francja	119	119	0	120	Słowacja	53	71	18	161
Grecja	91	74	-17	97	Słowenia	82	80	-2	117
Hiszpania	99	92	-7	111	Szwecja	109	114	5	126
Holandia	111	105	-6	113	Węgry	62	61	-1	119
Irlandia	106	96	-10	111	Wielka Brytania	124	107	-17	103
Litwa	51	69	18	157	Włochy	108	101	-7	111

Brak danych dla Malty

^a 2011 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00113&plugin=0> [dostęp: 20.02.2013]; Leetmaa, Leythienne, Montaigne, Wolff (2011).

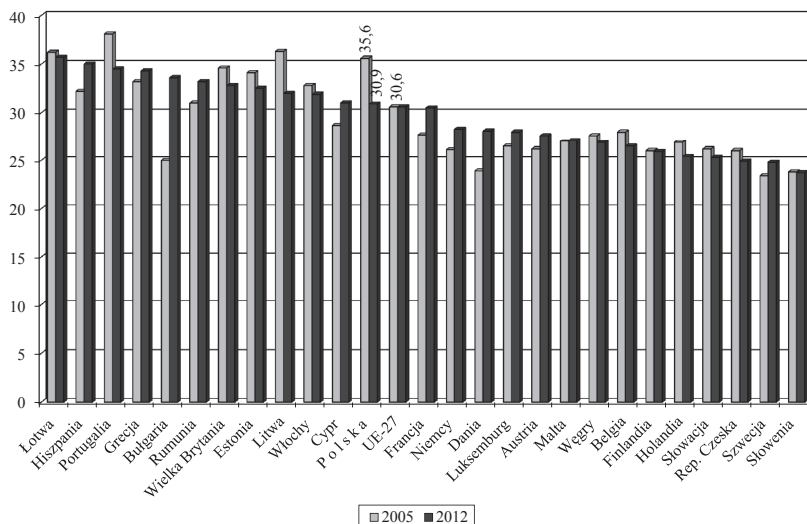
Jedynym państwem, spośród UE-27, w którym odnotowano spadek realnej wartości dochodów do dyspozycji brutto w 2012 roku w relacji do 2004 roku była Grecja (o 3%). We wszystkich pozostałych krajach dochód wzrósł. Tempo tego wzrostu było jednak zróżnicowane. W Polsce dochód zwiększył się o 54%. Najwyższą dynamikę wzrostu odnotowano w Bułgarii (163%), Słowacji (161%), Rumunii (150%) oraz w krajach bałtyckich (Litwa – 157%, Łotwa – 148%, Estonia – 143%). W latach 2004-2012 w najmniejszym stopniu wzrósł dochód w Wielkiej Brytanii (tylko o 3%). Mniejszy niż 20% wzrost odnotowano także w Hiszpanii, Irlandii i we Włoszech (po 11%), Holandii (13%), Słowenii (17%) oraz Portugalii i na Węgrzech (po 19%).

Analizując sytuację dochodową gospodarstw domowych w Polsce i UE warto określić także zróżnicowanie dochodów pod względem zmiany ich rozkładu. Jedną z głównych miar nierówności rozkładu dochodów jest wskaźnik Giniego².

² Miara ta przyjmuje wartości z przedziału od 0 do 1 (często jednak wyraża się ją w procentach). Wartość zerowa współczynnika wskazuje na pełną równomierność rozkładu, wzrost jego wartości oznacza wzrost nierówności rozkładu dochodów w społeczeństwie.

Wykres 1

Współczynnik Giniego w UE w latach 2005 i 2012

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=0&language=en&pcode=tessi190> [dostęp: 20.02.2014].

W 2005 roku Polska, pod względem wartości współczynnika Giniego (35,6%), plasowała się między takimi państwami, jak: Litwa (36,3%), Łotwa (36,2%), Wielka Brytania (34,6%) i Estonia (34,1%). Najmniejsze zróżnicowanie dochodów w 2005 roku odnotowano w Szwecji (23,4%), największe - w Portugalii (38%). W 2012 roku największe nierówności dochodowe występowały na Łotwie (35,7%). Duże zróżnicowanie dochodów odnotowano ponadto w krajach Europy południowej, takich jak Hiszpania (35%), Portugalia (34,5%), Grecja (34,5%), krajach bałtyckich tj. w Estonii (32,5%) i na Litwie (32%), najmniej zamożnych państwach UE – w Bułgarii (33,6%) i Rumunii (33,2%) oraz w Wielkiej Brytanii (32,8%). Najmniejsze zróżnicowanie dochodów obserwowano zaś w Słowenii (23,7%). Stosunkowo niskie wartości współczynnika Giniego odnotowano też w Szwecji (24,8%), Republice Czeskiej (24,9%), Słowacji (25,3%) i Holandii (25,4%). Polska, z wartością wskaźnika 30,9%, plasowała się w tym układzie nieco powyżej średniej unijnej, czyli 30,6%, pomiędzy takimi krajami jak: Włochy (31,9%), Cypr (31%) oraz Francja (30,5%) i Niemcy (28,3%). Dodać ponadto należy, że o ile w UE-27 nierówności dochodowe utrzymywały się od 2005 roku na bardzo podobnym poziomie, o tyle w Polsce systematycznie obniżały się one od 2005 roku.

Podobne wnioski można także wyciągnąć na podstawie analizy nierówności dochodów, mierzonych wskaźnikiem udziału w kwintylach dochodów³. Średnia stopa nierówności w UE w latach 2005-2012 kształtowała się na poziomie 5-5,1%. Oznacza to, że piąty kwintyl najbo-

³ Stosunek całkowitych dochodów otrzymywanych przez 20% populacji o najwyższych dochodach do dochodów otrzymywanych przez 20% populacji o najniższych dochodach.

gatszych gospodarstw domowych osiągał średnio 5 razy wyższe dochody niż gospodarstwa z pierwszego kwintyla. Im niższa wartość, tym niższe zróżnicowanie dochodów. W 2005 roku wartość wskaźników wahała się od 3,3% w Szwecji do 7% w Portugalii. Wysokie wartości współczynnika odnotowano także na Litwie (6,9%), Łotwie (6,7%) i w Polsce (6,6%). W 2012 roku wartość wskaźnika ukształtowała się w granicach od 3,4% w Słowenii do 7,2% w Hiszpanii, a następnie 6% i więcej w Grecji (6,6%), na Łotwie (6,5%), w Rumunii (6,3%) i Bułgarii (6,1%). W Polsce wyniosła ona 4,9%, co potwierdza wcześniejsze wnioski na temat pozytywnych zmian w zakresie zróżnicowania dochodów w Polsce⁴.

Zmiany w konsumpcji gospodarstw domowych w Polsce i UE

Miarą służącą do oceny stopnia zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych gospodarstw domowych jest wskaźnik spożycia indywidualnego sektora gospodarstw domowych, zwany inaczej wskaźnikiem wydatków na spożycie ostateczne w sektorze gospodarstw domowych (*Household Final Consumption Expenditure*). Wyraża on wartość dóbr i usług sfinansowanych z dochodów rozporządzalnych i realizowanych w ramach konsumpcji indywidualnej. Kategoria ta obejmuje wszystkie wydatki ponoszone przez sektor gospodarstw domowych⁵.

Z danych Eurostat wynika, że w latach 2004-2012 poziom spożycia indywidualnego *per capita* cechował się znacznym zróżnicowaniem w zależności od państwa członkowskiego. W 2012 roku średnia wartość spożycia UE-27 w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiła 14 700 euro. Najwyższy poziom odnotowano w Luksemburgu (30 800 euro). Wysoki poziom wartości spożycia miały też takie kraje, jak: Dania (21 200 euro), Austria i Szwecja (po 20 300 euro), Finlandia (19 200 euro). Analizując faktyczną wartość konsumpcji sektora gospodarstw domowych przeliczoną na siłę nabywczą waluty w danym kraju można dojść do wniosku, że ludność wyżej wymienionych krajów jest statystycznie dwa, a w przypadku Luksemburga prawie trzy razy zamożniejsza niż Polska, która zajmuje w takim rankingu bardzo niskie miejsce, niższe nawet niż Grecja. Wśród państw, których obywatele najmniej wydali poza Polskę znalazły się jedynie Węgry, Bułgaria i Rumunia. Polska uplasowała się na 24. miejscu, z kwotą 6000 euro na 1 mieszkańca⁶.

Analizując zmiany w strukturze spożycia sektora gospodarstw domowych UE w latach 2004-2012 można zauważyć wzrost udziału wydatków na utrzymanie mieszkania i nośniki energii (o 2,9 p.p.) oraz nieznaczny wzrost udziału wydatków na żywność i zdrowie (po 0,2 p.p.) (por. tab. 2). Spadek udziału wydatków, w ogólnej strukturze wydatków konsumpcyjnych, odnotowano natomiast w przypadku takich grup jak: rekreacja i kultura (o 0,8 p.p.), wyposażenie (0,7 p.p.), transport i łączność (0,6 p.p.), odzież i obuwie (0,5 p.p.). Wydatki na używki utrzymywały się na niezmiennym poziomie. Ogólnie zaś, mimo że zmiany w strukturze wydatków konsumpcyjnych w sektorze gospodarstw domowych nie są duże (wzrosty nie przekroczyły 3%, a spadki 1%), to świadczą o ograniczaniu wydatków swobodnego wyboru kosztem wydatków podstawowych.

⁴ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di11&lang=en [dostęp: 20.02.2014].

⁵ Dane wykorzystane w tej części pochodzą z badań opracowanych zgodnie z klasyfikacją spożycia indywidualnego według celu (COICOP, *Classification of Individual Consumption by Purpose*).

⁶ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [dostęp: 26.02.2014].

Tabela 2

Struktura spożycia indywidualnego w sektorze gospodarstw domowych w latach 2004 i 2012

Wyszczególnienie	Żywność i napoje bezalkoholowe		Napoje alkohol., wyroby tytoniowe i narkotyki		Odzież i obuwie		Utrzymanie mieszkań i nośniki energii		Wyposażenie		Zdrowie		Transport i łączność		Rekreacja i kultura	
	04	12	04	12	04	12	04	12	04	12	04	12	04	12	04	12
UE-27	12,8	13,0	3,6	3,6	5,7	5,2	21,3	24,2	6,3	5,6	3,5	3,7	16,2	15,6	9,5	8,7
Austria	10,5	10,0	3,5	3,4	6,3	5,9	20,3	21,6	6,8	6,5	3,6	3,5	16,1	15,2	10,4	10,5
Belgia	13,7	13,6	3,9	3,5	5,0	5,2	23,7	24,3	5,9	5,6	5,3	5,8	14,9	14,9	9,3	8,9
Bułgaria	23,4	19,7	6,5	6,9	3,3	2,9	19,5	16,6	5,5	7,3	4,0	4,2	20,4	22,0	6,6	7,8
Cypr	13,1	13,4	4,2	4,7	6,3	5,4	14,4	19,3	5,4	4,6	4,1	5,1	18,5	13,7	7,1	7,6
Dania	11,6	11,3	3,9	3,6	4,8	4,5	27,0	29,3	5,7	5,0	2,7	2,7	14,4	14,3	11,5	10,8
Estonia	19,0	19,0	8,2	9,1	6,6	6,7	19,6	19,7	4,9	4,0	3,1	2,4	14,3	16,7	8,6	7,1
Finlandia	12,4	12,5	5,5	4,9	4,8	4,9	25,3	27,1	5,1	5,2	4,2	4,8	15,8	13,0	11,5	11,2
Francja	13,9	13,7	3,4	3,2	5,0	4,2	23,6	25,6	6,0	5,7	3,6	3,9	16,9	16,5	9,0	8,1
Grecja	17,6	16,2	4,8	4,4	6,7	3,7	16,3	23,8	5,6	4,0	5,4	6,4	12,0	14,7	7,3	5,6
Hiszpania	14,2	14,2	3,0	2,9	5,6	5,0	16,3	21,2	5,3	4,6	3,4	3,6	14,3	14,1	9,0	8,0
Holandia	11,0	12,0	2,9	3,2	5,4	5,3	21,6	24,5	6,5	5,7	5,1	2,8	16,1	16,2	10,3	9,8
Irlandia	9,7	10,2	5,5	5,5	4,8	3,9	20,0	23,2	6,7	4,4	3,1	2,4	14,8	15,9	7,3	7,0
Litwa	27,8	25,4	7,5	7,4	6,4	6,5	14,8	16,1	5,7	5,5	4,2	4,7	17,2	17,4	7,2	6,3
Luksemburg	8,6	8,3	11,6	8,4	4,2	4,6	21,9	24,5	6,9	6,5	1,8	2,1	19,7	20,8	7,7	6,6
Łotwa	22,6	19,2	7,2	7,5	7,2	4,8	21,4	23,3	3,4	4,0	4,2	3,4	15,2	18,0	8,3	7,7
Malta	16,7	14,7	3,6	3,1	6,6	4,0	11,0	11,9	8,4	6,7	3,7	4,5	15,8	16,2	11,1	10,6
Niemcy	11,1	11,7	3,5	3,2	5,2	4,9	23,9	24,2	6,8	6,3	4,5	5,2	17,0	16,4	9,5	9,0
P o l s k a	21,3	18,5	6,5	6,3	4,8	4,4	22,8	23,1	4,3	4,5	4,2	4,6	12,1	12,9	7,9	7,9
Portugalia	16,9	18,2	3,6	3,2	6,2	6,0	14,3	16,5	6,5	5,6	5,0	5,8	17,6	18,6	7,6	7,1
Rep. Czeska	16,0	15,5	7,9	9,6	4,6	2,8	23,5	26,3	5,4	5,4	1,8	2,6	10,4	12,3	11,4	9,1
Rumunia	33,5	27,5	4,1	5,0	3,3	3,8	21,7	22,3	5,3	4,9	3,7	6,0	14,8	15,9	4,3	5,8
Słowacja	19,3	17,5	5,5	5,0	4,2	3,9	25,7	25,6	5,0	5,9	3,1	4,0	11,7	11,2	8,5	9,5
Słowenia	15,6	14,9	4,8	5,5	5,9	5,3	18,5	19,5	5,8	5,3	3,4	3,8	18,5	19,3	10,9	8,6
Szwecja	12,2	12,5	3,8	3,7	4,8	4,8	27,4	27,0	4,8	5,0	3,1	3,3	17,6	16,1	11,7	11,0
Węgry	17,3	17,6	6,4	7,8	3,7	2,7	18,5	21,6	6,8	4,2	3,9	4,5	19,0	16,1	8,5	7,6
Wielka Brytania	8,8	9,2	3,9	3,5	5,8	5,8	19,5	26,0	5,9	4,9	1,6	1,6	16,8	16,3	12,0	10,6
Włochy	15,0	14,4	2,7	2,8	8,2	7,0	19,9	23,3	7,6	7,0	3,0	2,9	16,2	14,8	7,4	7,1

Z powodu braku bardziej aktualnych danych dane dla Bułgarii i Grecji dotyczą lat 2004 i 2011, dla Rumunii 2004 i 2010, dla Litwy 2004 i 2009;

Źródło: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [dostęp: 24.02.2014].

Jeśli chodzi o zmiany w strukturze spożycia indywidualnego, które wystąpiły w tym czasie w Polsce, to podobnie jak w UE-27 można było zaobserwować wzrost udziału wydatków na zdrowie (o 0,4 p.p.) oraz utrzymanie mieszkania i nośniki energii (0,3 p.p.). Dodatkowo jednak wzrosły wydatki na transport i łączność (0,8 p.p.) oraz wyposażenie mieszkania (0,2 p.p.). Spadły natomiast, i była to największa różnica, wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe (o 2,8 p.p.). Zmniejszył się też procentowy udział wydatków na odzież i obuwanie (0,4 p.p.) oraz używki (0,2 p.p.). Na stałym poziomie kształtowały się natomiast wydatki na rekreację i kulturę.

Struktura spożycia indywidualnego polskich gospodarstw domowych istotnie różni się od struktury spożycia gospodarstw UE ogółem. Przede wszystkim znacznie większy udział stanowią w niej wydatki żywnościowe. Polacy więcej wydają także na używki i zdrowie. Zdecydowanie mniej natomiast na restauracje i hotele, a następnie transport, odzież i obuwanie oraz rekreację i kulturę. Najbardziej zbliżonym elementem struktury spożycia indywidualnego sektora gospodarstw domowych Polski i UE-27 jest użytkowanie mieszkania oraz edukacja.

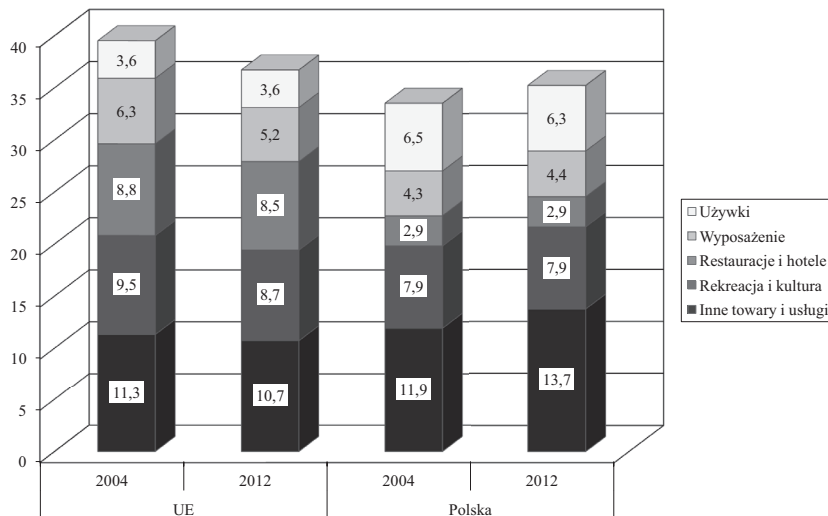
Istotnych informacji o stopniu zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych dostarcza analiza wskaźników żywnościowych⁷. Przeciętny udział wydatków na żywność w UE wynosił 13%. Państwa południa i wschodu Europy przekraczają ten poziom. Najwyższym udziałem opisywanych wydatków cechują się: Łotwa i Estonia (ok. 19%), najniższym Luksemburg i Wielka Brytania (mniej niż 10%). W Polsce z roku na rok obserwuje się spadek udziału wydatków żywnościowych, jednak wciąż przewyższa on średnie wartości dla Unii, i jest to duża różnica. Wysoki udział wydatków żywnościowych cechuje również: Rumunię, Bułgarię, Słowację, Węgry i Portugalię. Generalnie wszystkie państwa, które przystąpiły do Unii po 1 maja 2004 roku cechuje wyższy, niż przeciętny udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem. Natomiast do państw „starej Unii”, w których udział wydatków na żywność przekracza wartość przeciętną zalicza się: Portugalię, Grecję, Włochy, Hiszpanię, Francję oraz Belgię. Przy czym tylko w Grecji obserwuje się wzrost wartości omawianej miary w ciągu ostatnich kilku lat (w latach 2008-2011 zwiększyła się ona o 1,6 p.p.), co świadczy o pogorszeniu się poziomu życia jej mieszkańców w okresie kryzysu gospodarczego. Wyższe, w porównaniu ze średnią unijną, wartości wskaźnika żywnościowego dla „nowych” członków Unii także świadczą o niższym poziomie życia mieszkańców tych krajów. Niemniej powolny, ale systematyczny spadek wartości omawianej miary wskazuje na pewną poprawę w stopniu zaspokojenia potrzeb gospodarstw.

Analiza wydatków swobodnego wyboru, do których zaliczono wydatki na: rekreację i kulturę, restauracje i hotele, wyposażenie, używki i inne wydatki na towary i usługi konsumpcyjne, potwierdza pozytywny kierunek przemian w konsumpcji polskich gospodarstw domowych. W omawianym przedziale czasu udział wydatków zaspokajających ponadpodstawowe potrzeby gospodarstw wzrósł w Polsce z 33,5% w 2004 r. do 35,2% w 2012 roku. W UE-27 tymczasem odnotowano spadek z 39,5% do 36,7%. Ogólnie jednak udział wydatków dowolnych polskich gospodarstw domowych kształtuje się na poziomie niższym w relacji do średniej unijnej. Największe różnice dotyczą wydatków na restauracje i hotele (por. wykres 2).

⁷ Wskaźnik żywnościowy wyraża procentowy udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w wydatkach ogółem w sektorze gospodarstw domowych. Liczony jest z dochodów osobistych, w cenach bieżących.

Wykres 2

Udział wydatków swobodnego wyboru w wydatkach ogółem gospodarstw domowych w Polsce i UE w latach 2004 i 2012

Źródło: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [dostęp: 24.02.2014].

Podsumowanie

Obecny obraz sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych UE, mierzonej poziomem i dynamiką dochodów oraz strukturą konsumpcji, w znacznej mierze wynika z poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw tworzących Wspólnotę. Mając to na uwadze, a także czynniki hamujące rozwój konsumpcji w czasie, w tym kryzys gospodarczy, pozytywnie należy ocenić stopniowe, aczkolwiek systematyczne zmniejszanie się dystansu dzielącego kraje wysoko rozwinięte od krajów o niższym poziomie rozwoju, w tym Polski.

W latach 2004-2012 lepszą, w relacji do średniej unijnej, sytuację dochodową oraz wyższy poziom wydatków konsumpcyjnych odnotowano w przypadku gospodarstw zlokalizowanych w Europie Zachodniej i Północnej. Korzystniejsza była także struktura ich wydatków. Chodzi przede wszystkim o mniejszy udział wydatków na dobra podstawowe, a większy na dobra wyższego rzędu. W gospodarstwach domowych bloku wschodniego natomiast znaczną część budżetów domowych pochłaniały wydatki na zaspokojenie potrzeb żywieniowych oraz mieszkaniowych.

W Polsce w 2012 roku udział wydatków niezbędnych, obejmujących żywność i napoje bezalkoholowe, użytkowanie mieszkania i nośniki energii oraz zdrowie stanowił 46,2% ogólnej wartości spożycia, na Malcie najmniej, bo 31,1%, a w Rumunii i Bułgarii ponad 50%. Średnia dla Unii kształtowała się na poziomie 40,9%. Różnice te wynikają głównie z działania czynników ekonomicznych (dochód i cena). Nie bez znaczenia pozostają też

czynniki o charakterze kulturowym - związane z tradycją danego kraju oraz geograficznym. Jeśli zaś chodzi o wydatki swobodnego wyboru, w tym przykładową grupę wydatków szczególnie wrażliwą na sytuację ekonomiczną krajów, czyli rekreację i kulturę, to najwyższy ich udział w strukturze spożycia indywidualnego odnotowano w Szwecji i Finlandii (ok. 11%) oraz w Danii, Austrii, Wielkiej Brytanii i na Malcie, najniższy w Grecji (5,6% w 2011 r.). Średnia dla UE-27 wyniosła 8,7%.

Generalnie w 2012 roku, w stosunku do 2004 roku, struktura spożycia indywidualnego sektora gospodarstw domowych UE uległa zmianie. Obserwowany w badanym czasie wzrost udziału wydatków na utrzymanie mieszkania i nośniki energii, zdrowie, a także żywność, czyli wydatków podstawowych oraz ograniczenie wydatków na odzież i obuwie, wyposażenie mieszkań, rekreację i kulturę oraz restauracje i hotele, czyli wydatków swobodnego wyboru wskazuje na negatywne zmiany w stopniu zaspokojenia potrzeb gospodarstw UE. Uwaga ta nie dotyczy jednak Polski. Na podstawie analizy przyjętych do badań wskaźników, można bowiem uznać, że w 2012 roku stopień zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych gospodarstw domowych w Polsce osiągnął stan wyższy od stanu występującego w 2004 roku. Potwierdzają to korzystne zmiany w poziomie dochodów do dyspozycji brutto oraz strukturze spożycia indywidualnego. Mimo tych pozytywnych przemian wciąż jednak występują - na niekorzyść Polski - różnice tak w poziomie, jak i strukturze dochodów i konsumpcji. Uwaga ta dotyczy także innych krajów Unii. Ogólnie zaś mimo stopniowego zacierania się różnic w sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych krajów członkowskich wciąż widoczna jest polaryzacja ich dochodów i spożycia.

Bibliografia

- Leetmaa P., Leythienne D., Montaigne F., Wolff P. (2011), *The 9 poorest countries catching up on income per capita*, Eurostat Statistics in Focus 16,
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-016/EN/KS-SF-11-016-EN.PDF
 [dostęp: 20.02.2013].
- http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-3135.htm [dostęp: 26.02.2014].
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00113&plugin=0> [dostęp: 20.02.2013].
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=0&language=en&pcode=tessi190>
 [dostęp: 20.02.2014].
- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [dostęp: 26.02.2014].

Income and Consumption by Households in Poland and in the European Union in 2004 and 2012

Summary

An aim of considerations is to present the changes in the income situation and consumption by households in Poland and the European Union in 2012 related to

2004. The research material was secondary sources of information (Eurostat's macroeconomic data). In surveys, there were applied methods of statistical and economic analysis.

Income, consumption and living standard are a set of interrelated elements. Their relationship with the European integration is of an indirect nature, deferred and differentiated. One of the goals of Poland's integration with the EU was improvement of the living standard of population. Assessment of changes in this respect indicates improvement of the income situation and a favourable change in the proportion of consumption expenditure of Polish households; however, there have still been observed considerable disproportions compared to the EC average. The article is of the research nature.

Key words: income, consumption expenditure, individual consumption, household, European Union.

JEL codes: D1, E2

Доход и потребление домохозяйств в Польше и Евросоюзе в 2004 и 2012 гг.

Резюме

Цель рассуждений – представить изменения в ситуации доходов и потребления домохозяйств в Польше и Европейском Союзе в 2012 г. по сравнению с 2004 г. Исследовательский материал представляли вторичные источники информации (макроэкономические данные Евростата). В исследованиях применили методы статистического и экономического анализа.

Доход, потребление и уровень жизни представляют собой набор взаимосвязанных элементов. Их связь с европейской интеграцией имеет косвенный, отсроченный и дифференцированный характер. Одной из целей интеграции Польши с ЕС было повышение уровня жизни населения. Оценка изменений в этом отношении указывает улучшение ситуации в отношении доходов и благоприятное изменение пропорции расходов на потребление польских домохозяйств, но по-прежнему наблюдаются значительные диспропорции по отношению к средней для ЕС. Статья имеет исследовательский характер.

Ключевые слова: доходы, потребительские расходы, личное потребление, домохозяйство, Европейский Союз.

Коды JEL: D1, E2

Artykuł nadesłany do redakcji w grudniu 2014 roku

© All rights reserved

Afiliacja:

dr hab. Urszula Grzega

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Wydział Zarządzania

Katedra Badań Konsumpcji

ul. Bogucicka 14

40-226 Katowice

tel.: 32 257 7563

e-mail: ugrzega@ue.katowice.pl